

DİNLEME/İZLEME STRATEJİLERİNE YÖNELİK KARŞILAŞTIRMALI BİR ÇALIŞMA: PROGRAM VE DERS KİTAPLARI

Dr. Öğr. Üye. Üzeyir SÜĞÜMLÜ*

Sema Nur YÜCE**

ÖZ

Araştırmanın amacı, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) yer alan dinleme/izleme stratejileri ile ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme/izleme stratejilerini karşılaştırmaktır. Öğretim programı ile ders kitaplarının uyumu, öğretimin niteliğini doğrudan etkilemektedir. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) yer alan dinleme/izleme stratejileri ile ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme/izleme stratejilerinin karşılaştırılması, program ile ders kitapları arasındaki tutarlığın belirlenmesi açısından önemli görülmektedir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma materyallerini Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) ile ortaokul (5, 6, 7 ve 8. sınıf) Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Araştırmanın veri toplama araçlarını, program ve ders kitaplarında yer alan dokümanlar oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri, doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Araştırmada veri toplama işleminde İlk olarak programdaki ortaokul düzeylerine yönelik dinleme/izleme stratejileri belirlenmiştir. Bu işlemin ardından ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme/izleme stratejilerine yönelik yönerge ve etkinlik uygulamaları incelenmiştir. Son olarak programdaki veriler ile ders kitaplarındaki veriler karşılaştırılarak araştırmanın bulgularına ulaşılmıştır. Araştırmanın verileri, içerik analizi ile çözümlenmiştir. Ders kitaplarındaki dinleme/izleme stratejilerine yönelik yönerge ve etkinlik uygulamaları, programdaki dinleme/izleme stratejilerine göre sınıflandırılmıştır. Araştırma ile Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) yer alan dinleme/izleme stratejileri ile ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme/izleme stratejilerinin tutarlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucundan hareketle dinleme/izleme stratejilerinin program ve ders kitaplarındaki tutarlığının sağlanması önerisi geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: öğretim programı, ders kitabı, dinleme/izleme becerisi, dinleme/izleme stratejileri.

A COMPARATIVE STUDY FOR LISTENING/MONITORING STRATEGIES: PROGRAM AND COURSE BOOKS

ABSTRACT

The aim of the research is to compare the listening/monitoring strategies in the Turkish Curriculum (2019) and the listening / monitoring strategies in the Turkish secondary school textbooks. The harmony of the curriculum and textbooks directly affects the quality of teaching. The comparison of the listening / watching strategies in

* Ordu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, u.sugumlu@gmail.com, Orcid ID: 0000-0003-2135-5399

** Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, sema68nur@gmail.com, Orcid ID: 0000-0002-4458-4963

the Turkish Curriculum (2019) and the listening/watching strategies in the secondary school Turkish textbooks is considered important in terms of determining the consistency between the program and the textbooks. The research was carried out by case study, one of the qualitative research methods. The study materials of the research consist of the Turkish Curriculum (2019) and secondary school (5, 6, 7 and 8th Grade) Turkish textbooks. The data collection tools of the research consist of the documents in the program and textbooks. The data of the research were collected through document review. In the data collection process in the research, listening / monitoring strategies for the secondary school levels in the program were first determined. Following this process, the directives and activities of the listening / monitoring strategies in the Turkish secondary school textbooks were examined. Finally, the findings of the research were reached by comparing the data in the program with the textbooks. The data of the research was analyzed by content analysis. Guidelines and activity practices for listening / watching strategies in textbooks are classified according to listening / watching strategies in the program. With the research, it was concluded that the listening/watching strategies in the Turkish Curriculum (2019) and the listening / watching strategies in the secondary school Turkish textbooks are not consistent. Based on the research result, the proposal to ensure the consistency of listening / watching strategies in the program and textbooks has been developed.

Keywords: curriculum, textbook, listening/watching skill, listening/watching strategies.

GİRİŞ

Öğretim programları, hedeflere ulaşmada genel çerçeveyi belirleyen en önemli ders materyallerinden birisidir. Eğitim ve öğretimin önceden planlanmış bir programla yapılması da öğrenmenin etkili bir biçimde gerçekleşmesini sağlamaktadır (Durukan, 2013). Bireylerin eğitimle hedeflenen düzeye ulaşabilmesi açısından önemli bir rol oynayan program, eğitimin temelini oluşturmaktadır (Karadağ, 2012). Ülkelerin eğitim politikaları doğrultusunda ve eğitim programları çerçevesinde hazırlanan öğretim programları; ilgili dersin içeriklerini, amaçlarını, kazanımlarını, öğrenme-öğretme süreçlerini gösteren bir kılavuz niteliğindedir.” (Bıçak ve Alver, 2018, s. 2481)

Öğretim programından hareketle hazırlanan ders kitapları ise öğretimin uygulamasını sağlayan temel kaynaklardan birisidir. Ders kitapları, yer verdiği metinler ve etkinlikler sayesinde öğrencilere dolaysız hitapta bulunmakta ve onlara farklı açılardan katkı sağlamaktadır (Sarıkaya, 2019). “Ders kitabının içeriği, biçimsel özelliği, dil ve anlatımı, ölçme ve değerlendirme bölümleri, öğreticiliği ve buna benzer bakımlardan o sınıf seviyesi için belirlenen kazanımları edindirebilecek yapıda olması gerekmektedir.” (Göçer, 2017, s. 414) Öğretim sırasında öğrencilerin neleri öğreneceği ve öğretmenlerin neleri öğreteceğini önemli ölçüde belirleyen bir kaynak olma özelliğine sahip olan ders kitaplarının aynı zamanda öğrenme-öğretme etkinliklerine yönelik kararlar üzerinde de önemli etkileri vardır (Epçaçan ve Okçu, 2010).

Türkçe dersleri, programda yer alan ve ders kitaplarında etkinlikler ile öğretimi yapılan dört temel beceri ile yürütülmektedir. Okuma ve dinleme/izleme anlama becerilerini, konuşma ve yazma anlatma becerilerini oluşturmaktadır. Kalıcı bir

öğrenme gerçekleştirmek için anlama becerilerinden dinleme/izleme becerisine gereksinim vardır. Günlük yaşamda ve ders işleme süresince en çok kullanılan becerinin dinleme/izleme becerisi olduğu söylenebilir. Bireyin iletişim kurması, bilgi edinmesi ve edindiği bilgileri yorumlayıp hayatına geçirmesinde dinleme becerisi önemli bir yere sahiptir (Epçaçan, 2013). “Dinleme, duyulanlar/işitilenlerin içinden seçim yapma, bunları algılama ve değerlendirerek tepki verme eyleminin adıdır.” (Gündüz ve Şimşek, 2014, s. 13) Öğrenciler okul döneminde öğrendikleri bilgilerin büyük bir kısmını dinleyerek öğrendikleri için eğitim öğretim faaliyetlerinde dinleme ile ilgili çalışmalara gereken önemin verilmesi gerekmektedir (Özbyay ve Melanlıoğlu, 2012).

Dinleme/izleme becerisinin öğretilmesinde dinleme/izleme stratejileri önemli bir yere sahiptir. Dinleme/izleme stratejileri, 2006 İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda; katılımlı dinleme/izleme, katılımsız dinleme/izleme, not olarak dinleme/izleme, kendini konuşanın yerine koyarak (empati kurma) dinleme/izleme, yaratıcı dinleme/izleme, seçici dinleme/izleme ve eleştirel dinleme/izleme olarak yer almıştır (MEB, 2006). 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yer alan dinleme/izleme stratejileri, 2006 programındaki dinleme/izleme stratejileri temel alınarak hazırlanmıştır. 2019 programında 2006 programındaki dinleme/izleme stratejilerine ek olarak grup halinde dinleme/izleme stratejisine yer verilmiştir.

Alanyazında dinleme/izleme stratejilerine yönelik çalışmalar incelendiğinde, genel olarak 2006 programında yer alan dinleme/izleme stratejilerine yer verildiği görülmektedir. Göçer (2017, s. 211), Gündüz ve Şimşek (2014, s. 134) bu stratejilere ek olarak grup halinde dinleme/izleme stratejisine yer vermişlerdir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) dinleme/izleme stratejileri, kazanım olarak yer almaktadır. Ortaokulun bütün sınıf düzeylerinde dinleme/izleme öğrenme alanında “Dinleme stratejilerini uygular.” kazanımı bulunmaktadır. Bu kazanımın açıklamasında ise sınıf düzeyinde uygulanması istenen dinleme stratejileri belirtilmiştir. Bu çalışma, Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) yer alan dinleme/izleme stratejileri ile ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme/izleme stratejilerinin karşılaştırılması yoluyla program ile ders kitabı arasındaki tutarlılığın belirlenmesi açısından önemli görülmektedir. Çünkü alanyazında uygulamada olan öğretim programı ve ortaokul Türkçe ders kitaplarının (5, 6, 7 ve 8. sınıf) dinleme/izleme stratejileri açısından tutarlılığına yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Araştırmanın amacı, Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) yer alan dinleme/izleme stratejileri ile ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme/izleme stratejilerinin karşılaştırılması yoluyla program ve ders kitaplarının dinleme/izleme stratejileri açısından tutarlılığını belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) 5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeyine yönelik hangi dinleme/izleme stratejilerine yer verilmiştir?
2. Beşinci sınıf düzeyinde program ile ders Kitabı, dinleme/izleme stratejileri bakımından tutarlı mıdır?
3. Altıncı sınıf düzeyinde program ile ders Kitabı, dinleme/izleme stratejileri bakımından tutarlı mıdır?

4. Yedinci sınıf düzeyinde program ile ders Kitabı, dinleme/izleme stratejileri bakımından tutarlı mıdır?
5. Sekizinci sınıf düzeyinde program ile ders Kitabı, dinleme/izleme stratejileri bakımından tutarlı mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması ile gerçekleştirilmiştir. Durum çalışması, bir kuramın ya da eğitim politikasının uygulanmasından bir eğitim programının etkililiğini değerlendirmeye kadar pek çok çeşitlilik gösteren sınırlı bir sistemin derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesidir (Saban ve Ersoy, 2016; Merriam, 2013). Araştırma, program ve ders kitaplarının ayrıntılı bir şekilde incelenmesini kapsadığı için durum çalışması ile gerçekleştirilmiştir.

Çalışma Materyali

Araştırmanın çalışma materyallerini; Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) ile 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (2019), 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (2019), 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (2019) ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (2019) oluşturmaktadır. Türkçe ders kitapları, 2019 yılında Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca 2019-2020 eğitim öğretim yılından itibaren ders kitabı olarak okutulmasına karar verilen kitaplardır. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı (2019), Anıttepe Yayıncılık; 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları MEB (2019) tarafından hazırlanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın veri toplama araçlarını, Dinleme/İzleme Stratejileri Çizelgesi ve dokümanlar oluşturmaktadır. Dinleme/İzleme Stratejileri Çizelgesi, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeylerinde yer alan dinleme/izleme stratejilerine yönelik kazanımlardan hareketle araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Dokümanlar ise ortaokul Türkçe ders kitaplarında dinleme/izleme stratejilerinin yer aldığı yönerge ve etkinliklerden oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanması, doküman incelemesi ile gerçekleştirilmiştir. "Doküman tekniği, önceden resmi ve özel olarak oluşturulan her türlü belgenin incelenmesi olarak ele alınabilir." (Sönmez ve Alacapınar, 2018, s. 186) Araştırma verileri üç aşamada toplanmıştır. İlk olarak Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) yer alan dinleme/izleme stratejileri belirlenmiş, ikinci olarak ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme/izleme stratejilerine yönelik yönerge ve etkinlikler belirlenmiş ve son olarak programda yer alan dinleme/izleme stratejileri ile ders kitaplarında yer verilen dinleme/izleme stratejilerinin karşılaştırılması yapılarak veriler toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri, içerik analizi ile çözümlenmiştir. "İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır." (Büyükoztürk ve diğerleri, 2019, s. 259). Önce Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın

(2019) 5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeylerinde yer alan dinleme/izleme stratejileri belirlenmiş ve ardından ortaokul Türkçe ders kitaplarında yönerge ve etkinlik olarak yer alan dinleme/izleme stratejileri incelenmiştir. Ders kitaplarında yer alan dinleme/izleme stratejileri, programın ilgili sınıf düzeyine göre sınıflandırılmıştır. Ders kitaplarında yer alan yönerge ve etkinlik örneklerinin dinleme/izleme stratejileri ile ilişkilendirilmesi üç Türkçe öğretmeni ve iki alan uzmanı ile yapılmıştır. Her sınıf düzeyi için program ile ders kitabını dinleme/izleme stratejileri bakımından karşılaştıran tablolar oluşturulmuştur. Program ve ders kitaplarında yer alan dinleme/izleme stratejilerinin tutarlı olup olmadığı belirlenerek çalışmanın analizi tamamlanmıştır.

BULGULAR

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) Ortaokul Düzeyine Yönelik Yer Alan Dinleme/İzleme Stratejileri

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) yer alan 5, 6, 7 ve 8. sınıf düzeylerine yönelik dinleme/izleme stratejileri, Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Programda Yer Alan Dinleme/İzleme Stratejileri

Sınıf Düzeyi	Dinleme/İzleme Stratejileri
5	Not Alarak, Katılımlı, Grup Halinde
6	Not Alarak, Katılımlı, Grup Halinde, Katılımsız
7	Not Alarak, Katılımlı, Empati Kurarak, Katılımsız,
8	Not Alarak, Seçici, Empati Kurarak, Yaratıcı, Eleştirel

Tablo 1 incelendiğinde programın 5. sınıf düzeyinde not alarak, katılımlı ve grup halinde; 6. sınıf düzeyinde not alarak, katılımlı, grup halinde ve katılımsız; 7. sınıf düzeyinde not alarak, katılımlı, empati kurarak ve katılımsız, 8. sınıf düzeyinde not alarak, seçici, empati kurarak, yaratıcı ve eleştirel dinleme/izleme stratejilerinin yer aldığı görülmektedir. Programın 5. sınıf düzeyinde 3, 6. sınıf düzeyinde 4, 7. sınıf düzeyinde 4 ve 8. sınıf düzeyinde 5 dinleme/izleme stratejisine yer verilmiştir. Bu bulgular, programda ortaokul düzeyine yönelik not alarak, katılımlı, grup halinde, katılımsız, empati kurarak, seçici, yaratıcı, eleştirel dinleme/izleme stratejilerine yer verildiğini ve en fazla dinleme/izleme stratejisinin 8. sınıf düzeyinde yer aldığını göstermektedir.

Beşinci Sınıf Düzeyinde Program ile Ders Kitabının Dinleme/İzleme Stratejileri Bakımından Karşılaştırılması

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) 5. sınıf düzeyinde yer alan dinleme/izleme stratejileri ile 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2019) yer alan dinleme/izleme stratejilerinin karşılaştırılması, Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Beşinci Sınıf Düzeyinde Program ve Ders Kitabında Dinleme/İzleme Stratejileri

Program	Ders Kitabı	Sıklık	Programda Olmayan Kitapta Olan	Programda Olan Kitapta Olmayan
Not Alarak	Not Alarak	5	Seçici (8. Sınıf)	Katılımlı
Katılımlı	Seçici	2	Empati Kurarak	Grup Halinde
Grup Halinde	Empati Kurarak	1	(7 ve 8. Sınıf)	

Tablo 2 incelendiğinde programın 5. sınıf düzeyinde not alarak, katılımlı ve grup halinde dinleme/izleme; 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2019) ise not alarak, seçici ve empati kurarak dinleme/izleme stratejilerine yer verildiği görülmektedir. Programda 5. sınıf düzeyinde olmamasına karşın 8. sınıf düzeyine yönelik seçici, 7 ve 8. sınıf düzeyine yönelik empati kurarak dinleme/izleme stratejilerinin ders kitabında kullanıldığı görülmektedir. Programın 5. sınıf düzeyinde yer almasına karşın ders kitabında katılımlı ve grup hâlinde dinleme/izleme stratejilerine yer verilmemiştir. Ders kitabında not alarak dinleme/izleme 5, seçici dinleme/izleme 2 ve empati kurarak dinleme/izlemenin 1 kez yer aldığı görülmektedir. Ders kitabında en fazla not alarak dinleme/izleme stratejisine, en az empati kurarak dinleme/izleme stratejilerine yer verilmiştir. Bu bulgular, beşinci sınıf düzeyinde program ile ders kitabının dinleme/izleme stratejileri bakımından tutarlı olmadığını göstermektedir.

Ders kitabında yer verilen dinleme/izleme stratejilerine yönelik etkinlik örnekleri aşağıda gösterilmiştir:

Not Alarak Dinleme/İzleme Stratejisi Etkinliği

1. ETKİNLİK Metni dinlerken önemli bulduğunuz yerleri not ediniz.

Seçici Dinleme/İzleme Stratejisi Etkinliği

1. ETKİNLİK Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri dinleme/izleme sırasında doldurunuz.

Ali Kuşçu ..... doğmuştur.

Ali Kuşçu'nun babası, Uluğ Bey'in .....

Ali Kuşçu, Uluğ Bey'e ..... adlı eserini hediye etmiştir.

Ali Kuşçu'nun en önemli eseri .....

Ali Kuşçu ..... tarihinde hayatını kaybetmiştir.

Altıncı Sınıf Düzeyinde Program ile Ders Kitabının Dinleme/İzleme Stratejileri Bakımından Karşılaştırılması

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) 6. sınıf düzeyinde yer alan dinleme/izleme stratejileri ile 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2019) yer alan dinleme/izleme stratejilerinin karşılaştırılması, Tablo 3'te verilmiştir.

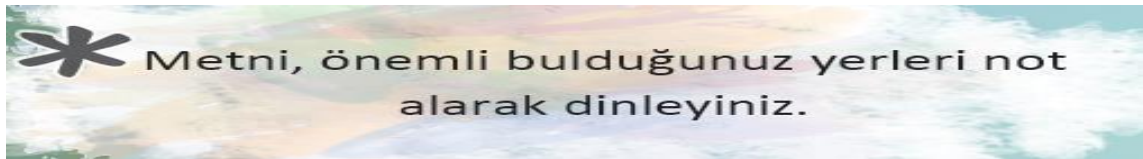
Tablo 3. Altıncı Sınıf Düzeyinde Program ve Ders Kitabında Dinleme/İzleme Stratejileri

Program	Ders Kitabı	Sıklık	Programda Olmayan Kitapta Olan	Programda Olan Kitapta Olmayan
Not Alarak	Not Alarak	6		Katılımlı
Katılımsız				Katılımsız
Katılımlı				Grup Halinde
Grup Halinde				

Tablo 3 incelendiğinde programın 6. sınıf düzeyinde not alarak, katılımsız, katılımlı ve grup halinde dinleme/izleme; 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2019) ise not alarak dinleme/izleme stratejisine yer verildiği görülmektedir. Programın 6. sınıf düzeyinde yer almasına karşın katılımlı, katılımsız ve grup halinde dinleme/izleme stratejilerine, ders kitabında yer verilmemiştir. Ders kitabında not alarak dinleme/izlemenin 6 kez yer aldığı görülmektedir. Ders kitabında sadece not alarak dinleme/izleme stratejisine yer verilmiştir. Bu bulgular, altıncı sınıf düzeyinde program ile ders kitabının dinleme/izleme stratejileri bakımından tutarlı olmadığını göstermektedir.

Ders kitabında yer verilen dinleme/izleme stratejisi yönerge örneği, aşağıda gösterilmiştir:

Not Alarak Dinleme/İzleme Stratejisi Yönergesi

Yedinci Sınıf Düzeyinde Program ile Ders Kitabının Dinleme/İzleme Stratejileri Bakımından Karşılaştırılması

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) 7. sınıf düzeyinde yer alan dinleme/izleme stratejileri ile 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2019) yer alan dinleme/izleme stratejilerinin karşılaştırılması, Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Yedinci Sınıf Düzeyinde Program ve Ders Kitabında Dinleme/İzleme Stratejileri

Program	Ders Kitabı	Sıklık	Programda Olmayan Kitapta Olan	Programda Olan Kitapta Olmayan
Not Alarak	Not Alarak	6	Seçici (8. Sınıf)	Katılımlı
Empati Kurarak	Empati Kurarak	1		Katılımsız
Katılımlı	Seçici	1		
Katılımsız				

Tablo 4 incelendiğinde programın 7. sınıf düzeyinde not alarak, empati kurarak, katılımlı ve katılımsız dinleme/izleme; 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2019) ise not alarak, empati kurarak ve seçici dinleme/izleme stratejilerine yer verildiği görülmektedir. Programda 7. sınıf düzeyinde olmamasına karşın 8. sınıf düzeyine yönelik seçici dinleme/izleme stratejilerinin ders kitabında kullanıldığı görülmektedir. Programın 7. sınıf düzeyinde olmasına karşın katılımlı ve katılımsız dinleme/izleme stratejilerine ders kitabında yer verilmemiştir. Ders kitabında not alarak dinleme/izleme 6, empati kurarak dinleme/izleme 1 ve seçici dinleme/izlemenin 1 kez yer aldığı görülmektedir. Ders kitabında en fazla not alarak dinleme/izleme stratejisine yer verilirken en az empati kurarak ve seçici dinleme/izleme stratejilerine yer verilmiştir. Bu bulgular, yedinci sınıf düzeyinde program ile ders kitabının dinleme/izleme stratejileri bakımından tutarlı olmadığını göstermektedir.

Ders kitabında yer verilen dinleme/izleme stratejilerine yönelik yönerge örnekleri, aşağıda gösterilmiştir:

Empati Kurarak Dinleme/izleme Stratejisi Yönergesi

- Metni dinlerken kendinizi ana kahramanın yerine koyarak onun hislerini anlamaya çalışınız.

Seçici Dinleme/izleme Stratejisi Etkinliği

1. ETKİNLİK: Aşağıdaki soruları videoyu izlemeden okuyunuz. Ardından "Cahit Arf" videosunu izlerken cümlelerdeki boşlukları doldurunuz.

Evrende meydana gelmiş her olaya	diye sorabilen bir bilim adamıdır.
Cahit Arf Osmanlı'nın Balkanlarda kalan son toprağı	doğmuştur.
İzmir Lisesinin genç muallimi onu resimli matematik dediği	ile tanıştırdı.
1928'de Maarif Vekaletiğinin açtığı sınavda burs kazanarak	gitti.
Paris'teki yıllarında	da merak saldı.
.....	kapisından girip gençlere dersler vermeye başladı.
1963 yılında Türkiye'nin en değerli bilim insanlarıyla birlikte	kurdu.
26 Aralık	tarihinde Cerrahpaşa Hastanesinde son nefesini verdi.

Not Alarak Dinleme/İzleme Stratejisi Etkinliği

1. **ETKİNLİK:** "Naim Süleymanoğlu" adlı videoyu izlerken aşağıdaki soruların cevaplarını not alınız.

1. Naim Süleymanoğlu kendi ağırlığının üç katını nerede, kaç yılında kaldırmıştır?

2. Naim Süleymanoğlu hangi tarihte, nerede doğmuştur?

3. Naim Süleymanoğlu'nun ilk başarısı nedir? Bu başarısını kaç yaşında elde etmiştir?

4. Naim Süleymanoğlu'na sırası ile "cep herkülü", "dünyayı kaldıran adam" ve "Türk Süpermeni" isimleri hangi başarılarından sonra ve hangi tarihlerde verilmiştir?

5. Naim Süleymanoğlu'nu iyi tanıyan gazeteci onun hangi özelliklerini anlatmıştır?

Sekizinci Sınıf Düzeyinde Program ile Ders Kitabının Dinleme/İzleme Stratejileri Bakımından Karşılaştırılması

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) 8. sınıf düzeyinde yer alan dinleme/izleme stratejileri ile 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2019) yer alan dinleme/izleme stratejilerinin karşılaştırılması, Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Sekizinci Sınıf Düzeyinde Program ve Ders Kitabında Dinleme/İzleme Stratejileri

Program	Ders Kitabı	Sıklık	Programda Olmayan Kitapta Olan	Programda Olan Kitapta Olmayan
Not Alarak	Not Alarak	5	Katılımsız	Eleştirel
Eleştirel	Seçici	1		Yaratıcı
Seçici	Katılımsız	3		
Empati	Empati	1		
Kurarak	Kurarak			
Yaratıcı				

Tablo 5 incelendiğinde programın 8. sınıf düzeyinde not alarak, eleştirel, seçici, empati kurarak ve yaratıcı dinleme/izleme; 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2019) ise not alarak, seçici, katılımsız ve empati kurarak dinleme/izleme stratejilerine yer verildiği görülmektedir. Programın 8. sınıf düzeyinde olmasına karşın eleştirel ve yaratıcı dinleme/izleme stratejisi, ders kitabında yer almamıştır. Programın 8. sınıf düzeyinde olmamasına karşın katılımsız dinleme/izleme stratejisi ders kitabında yer almıştır. Ders kitabında not alarak dinleme/izleme 5, katılımsız dinleme/izleme 3, seçici dinleme/izleme 1 ve empati kurarak dinleme/izlemenin 1 kez yer aldığı görülmektedir. Ders kitabında en fazla not alarak dinleme/izleme stratejisine yer verilirken en az seçici

dinleme/izleme ve empati kurarak dinleme/izleme stratejilerine yer verilmiştir. Bu bulgular, sekizinci sınıf düzeyinde program ile ders kitabının dinleme/izleme stratejileri bakımından tutarlı olmadığını göstermektedir.

Ders kitabında yer verilen dinleme/izleme stratejilerine yönelik etkinlik örnekleri, aşağıda gösterilmiştir:

Seçici Dinleme/İzleme Stratejisi Etkinliği

1. ETKİNLİK

a) Metni dinlerken aşağıdaki boşlukları uygun sözcüklerle doldurunuz.

O _____ seviyordum ki Atatürk'ü, onu _____ bir varlık olarak düşünüyordum.
 Bizi _____ bırakmazlar ki oğlum.
 _____ de gördüm.
 Babam bir _____ içine ekme ve zeytin koymuştu.
 O _____ ağacı, o kahverengi _____.

Not Alarak Dinleme/İzleme Stratejisi Etkinliği

2. ETKİNLİK

Dinlerken not aldığınız sözcüklerin anlamlarını tahmin ediniz. Tahmininizi sözcüklerin sözlük anlamı ile karşılaştırınız.

	Sözcük: karbonmonoksit	Tahminim:	Sözlük Anlamı: .....
	Sözcük: atık madde	Tahminim:	Sözlük Anlamı: .....
	Sözcük: salık vermek	Tahminim:	Sözlük Anlamı: .....

Empati Kurarak Dinleme/İzleme Stratejisi Yönergesi

! *Metni, empati kurarak dinleyiniz.
Metni dinlerken anlamını bilmediğiniz sözcükleri 1. etkinliğe yazınız.*

Katılımsız Dinleme/İzleme Stratejisi Yönergesi

! *Metni dikkatle dinleyiniz.*

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) yer alan dinleme/izleme stratejileri ile ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme/izleme stratejilerini karşılaştırma amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma amacı doğrultusunda Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) ve ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme/izleme stratejileri incelenmiş, program ile ders kitaplarının tutarlılığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Alanyazın incelendiğinde genel olarak dinleme/izleme becerisine yönelik çalışmaların yapıldığı görülmektedir (Doğan, 2008; Doğan, 2010; Doğan, 2019; Kurudayıoğlu ve Öge Yaşar, 2014; Özbay ve Melanlıoğlu, 2012; Melanlıoğlu ve Karakuş Tayşi, 2013; Çalışkan, 2016; Kemiksiz, 2016; Sevim ve Kaya, 2016). Yapılan çalışmalar program ve ortaokul Türkçe ders kitaplarının bütünüyle karşılaştırılması ve tutarlılıklarının belirlenmesine yönelik olmadığı için bu çalışma alanyazındaki diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

Araştırmanın bulgularından hareketle ulaşılan sonuçlar şunlardır:

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) 5. sınıf düzeyinde not alarak, katılımlı, grup halinde; 6. sınıf düzeyinde not alarak, katılımlı, grup halinde, katılımsız; 7. sınıf düzeyinde not alarak, katılımlı, empati kurarak, katılımsız ve 8. sınıf düzeyinde not alarak, seçici, empati kurarak, yaratıcı ve eleştirel dinleme/izleme stratejilerine yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucun yanı sıra programın 5. sınıf düzeyinde 3, 6. sınıf düzeyinde 4, 7. sınıf düzeyinde 4 ve 8. sınıf düzeyinde 5 dinleme/izleme stratejisine yer verildiği ve programda sınıf düzeyi ile orantılı olarak dinleme/izleme stratejilerinin arttığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Programın 5. sınıf düzeyinde not alarak, katılımlı ve grup halinde dinleme/izleme stratejilerine yer verildiği; 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2019) ise not alarak, seçici ve empati kurarak dinleme/izleme stratejilerinin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucun yanı sıra programda 5. sınıf düzeyinde olmamasına karşın 8. sınıf düzeyine yönelik seçici, 7 ve 8. sınıf düzeyine yönelik empati kurarak dinleme/izleme stratejilerinin ders kitabında kullanıldığı, programın 5. sınıf düzeyinde yer almasına karşın ders kitabında katılımlı ve grup hâlinde dinleme/izleme stratejilerine yer verilmediği sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, beşinci sınıf düzeyinde program ile ders kitabının dinleme/izleme stratejileri bakımından tutarlı olmadığını göstermektedir.

Programın 6. sınıf düzeyinde not alarak, katılımsız, katılımlı ve grup halinde dinleme/izleme stratejilerine yer verildiği; 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2019) ise yalnızca not alarak dinleme/izleme stratejisinin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucun yanı sıra programın 6. sınıf düzeyinde yer almasına karşın katılımlı, katılımsız ve grup halinde dinleme/izleme stratejilerine ders kitabında yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, altıncı sınıf düzeyinde program ile ders kitabının dinleme/izleme stratejileri bakımından tutarlı olmadığını göstermektedir.

Programın 7. sınıf düzeyinde not alarak, empati kurarak, katılımlı ve katılımsız dinleme/izleme stratejilerine yer verildiği; 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2019) ise not alarak, empati kurarak ve seçici dinleme/izleme stratejilerinin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucun yanı sıra programda 7. sınıf düzeyinde olmamasına karşın 8.

sınıf düzeyine yönelik seçici dinleme/izleme stratejisinin ders kitabında kullanıldığı, programın 7. sınıf düzeyinde olmasına karşın katılımlı ve katılımsız dinleme/izleme stratejilerine ders kitabında yer verilmediği sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, yedinci sınıf düzeyinde program ile ders kitabının dinleme/izleme stratejileri bakımından tutarlı olmadığını göstermektedir.

Programın 8. sınıf düzeyinde not alarak, eleştirel, seçici, empati kurarak ve yaratıcı dinleme/izleme stratejilerine yer verildiği; 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda (2019) ise not alarak, seçici, katılımsız ve empati kurarak dinleme/izleme stratejilerinin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucun yanı sıra programın 8. sınıf düzeyinde olmasına karşın eleştirel ve yaratıcı dinleme/izleme stratejisi, ders kitabında yer almadığı, programın 8. sınıf düzeyinde olmamasına karşın katılımsız dinleme/izleme stratejisi ders kitabında yer aldığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, sekizinci sınıf düzeyinde program ile ders kitabının dinleme/izleme stratejileri bakımından tutarlı olmadığını göstermektedir.

Araştırma ile Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019) ve ortaokul Türkçe ders kitaplarının dinleme/izleme stratejileri bakımından tutarlı olmadığı, ortaokul Türkçe ders kitaplarında en sık kullanılan dinleme/izleme stratejisinin not alarak dinleme/izleme stratejisi olduğu, programda yer alan katılımlı, grup halinde, eleştirel ve yaratıcı dinleme/izleme stratejilerine hiçbir sınıf düzeyinde yer verilmediği, ders kitaplarında yer alan bazı dinleme/izleme stratejilerinin ilgili sınıf düzeyine uygun olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu sonuç, ortaokul Türkçe ders kitaplarının bir eksikliği olarak değerlendirilmiştir.

Araştırma süreci ve sonuçlarından hareketle şu öneriler geliştirilmiştir:

1. Ortaokul Türkçe ders kitapları, programda yer verilen dinleme/izleme stratejileri gözetilerek hazırlanmalıdır.
2. Dinleme/izleme stratejileri sınıf düzeylerine dengeli bir şekilde dağıtılmalıdır.
3. Her dinleme/izleme metni öncesinde hangi stratejinin kullanılacağı yönergede ya da etkinlikte açıkça belirtilmelidir.
4. Dinleme/izleme stratejileri, okuma metinlerinin etkinliklerinde de kullanılabilir.

KAYNAKLAR

BIÇAK, Nuray ve ALVER, Mehmet, (2018), "2018 Türkçe Dersi Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri", **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, C. VII, S. 4: s. 2480-2501.

BÜYÜKÖZTÜRK, Şener, KILIÇ ÇAKMAK, Ebru, AKGÜN, Özcan Erkan, KARADENİZ, Şirin ve DEMİREL, Funda, (2018), **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Pegem Akademi.

ÇALIŞKAN, Gürbüz, (2016), "Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Türkçe Ders Kitapları: 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabına Yönelik Bir İnceleme", **Ana Dili Eğitimi Dergisi**, C. IV, S. 2: s. 200-214.

DOĞAN, Yusuf, (2008), "İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Dinleme Becerisini Geliştirmede Etkinlik Temelli Çalışmaların Etkliliği", **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, C. VI, S. 2: s. 261-286.

DOĞAN, Yusuf, (2010), "Dinleme Becerisini Geliştirmede Etkinliklerden Yararlanma", **Türklük Bilimi Araştırmaları**, C. XXVII, S. 27: s. 263-274.

DOĞAN, Yusuf, (2019), "Dinleme/İzleme Becerisi İle Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Bu Becerinin Geliştirilmesi İçin Önerilen Yöntemlere Yönelik Bir Analiz", **Milli Eğitim**, C. XXXXVIII, S. 1: s. 31-56.

DURUKAN, Erhan, (2013), "Öğretmen Görüşleri Açısından Türkçe Dersi Öğretim Programı Kazanımları", **Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi**, C. V, S. 8: s. 1-13.

EPÇAÇAN, Cahit, (2013). "Temel Dil Becerisi Olarak Dinleme ve Dinleme Eğitimi", **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. VI, S. 11: s. 331-352.

EPÇAÇAN, Cevdet ve OKÇU, Veysel, (2010), "İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi", **Milli Eğitim**, C. XXXX, S. 187: s. 39-51.

GÖÇER, Ali, (2017), **Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri**, Ankara: Pegem Akademi

GÜNDÜZ, Osman ve ŞİMŞEK, Tacettin, (2014), **Uygulamalı Dinleme Eğitimi**, Ankara: Grafiker Yayınları.

KARADAĞ, Özay, (2012), Anlama Becerileri Açısından Türkçe Dersi Öğretim Programı (6, 7, 8. Sınıflar)'na Eleştirel Bir Bakış, **Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. XXXVI, S. 1: s. 97-110.

KEMİKSİZ, Ömer, (2016), "Türkçe Derslerindeki Dinleme Metinlerinde Dinleme Yöntem/Tekniği - Metin Türü İlişkisi", **Ana Dili Eğitimi Dergisi**, C. IX, S. 1: s. 15-30

KURUDAYIOĞLU, Mehmet ve ÖRGE YAŞAR, Funda, (2014), "6. Sınıf Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Dinleme Metinlerinin Dinleme Yöntem ve Teknikleri Açısından İncelenmesi", **Ana Dili Eğitimi Dergisi**, C. II, S. 2: s. 1-14.

MEB, (2006), **İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı**, Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

MEB, (2019), **5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Ankara: Anıtepe Yayıncılık.

MEB, (2019), **6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

MEB, (2019), **7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

MEB, (2019), **8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**, Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

MEB, (2019), **Türkçe Dersi Öğretim Programı**, Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

MELANLIOĞLU, Deniz ve KARAKUŞ TAYŞI, Esra, (2013), "Türkçe Öğretim Programının Dinleme Kazanımlarının Ölçme ve Değerlendirme Yöntemleri Bakımından Sınıflandırılması", **Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi**, C. II, S. 6: s. 23-32.

MERRIAM, Sharan B., (2013), **Qualitative Research**, Selahattin Turan (Çev. Ed.), 3. Basımdan Çeviri, Ankara: Nobel Yayınları.

ÖZBAY, Murat ve MELANLIOĞLU, Deniz, (2012), Türkçe Öğretim Programlarının Dinleme Becerisi Bakımından Değerlendirilmesi”, **Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, C. VII, S. 1: s. 87-97.

SABAN, Ahmet ve ERSOY, Ali, (2016), **Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri**. Ankara: Anı Yayıncılık.

SARIKAYA, Bünyamin, (2019), Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki (5, 6, 7 ve 8. Sınıf) Etkinliklerin Değerlendirilmesi”, **Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S. 64, s. 563-580.

SEVİM, Oğuzhan ve KAYA, Emrah, (2016), “Ortaokul Türkçe Dersi Dinleme Eğitimi Etkinliklerinin Öğretmen Görüşleri Açısından İncelenmesi: Durum Çalışması”, **Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, C. XI, S. 1: s. 277-296.

SÖNMEZ, Veysel ve ALACAPINAR, Füsün Gülderen, (2018), **Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Anı Yayıncılık.